

Pääkirjoitus

Teppo Eskelinen & Jukka Mäkinen

Kulunut vuosi on ollut poliittisen talouden tutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoinen ja haastava. Syynä ei ole vähiten reaaliolitiikka: Suomen nykyhallituksen toiminta on nostanut talouden poliittisuuden vahvasti pintaan. Talouspolitiikkamme on muuttunut perinteisestä konsensushaikuisesta hallinnoinnista taiteiluksi taloudellisten jännitteiden ja konfliktien kentällä. Kyse on poliittisen eliitin pyrkimyksestä muuttaa kotimaisen taloushallinnon ja yhteiskunnallisen järjestyksen perustaa.

Ilmeisin konfliktien kenttä on julkisen talouden sopeuttaminen. Suomi on valinnut entistä kiristävemmän finanssipolitiikan tien. Tämä on luonnollisesti synnyttänyt huomattavaa kritiikkiä. Nähtäväksi jää, miten julkilausuttu pyrkimys pienentää velkaantumistasetta julkistaloutta kiristämällä onnistuu. Odotukset eivät ole järin suuret – näin laimeasti ilmaistuna.

Esiin nousseet konfliktit koskevat taloutta ja politiikkaa laajemminkin. Kyse on ainakin työmarkkinoiden jännitteistä ja tasapainoista sekä suhtautumisesta sosiaaliseen liikkuvuuteen. Taustalla on myös tärkeä strateginen kysymys: onko tavoitteena luoda uusia markkinoita vai kilpailla olemassa olevilla markkinoilla entistä halvemman työvoiman avulla? Suomi on ottanut suuren loikan kohti konservatiivisempaa talouskäsitystä, jossa myös sosiaaliselle liikkuvuudelle luodaan tiukempia esteitä.

Tavallaan Suomessa käydään poliittista väantöä myös investoinnin määritelmästä. Miten ja mihin investoinnin ja kulutuksen välinen raja vedetään? Hallitus itse onnistui luomaan esimerkkitaapauksen. Korottaesaan kehitysrahoitusyhtiö Finnfundin pääomaa se esitti, että kyse ei ole menosta vaan finanssi-investoinnista. Tilastokikkailu epäonnistui, mutta tapaus jäi elämään esimerkiksi investoinnin käsitteen tulkinnanvaraisuudesta. On hyviä perusteita ajatella, että nykyistä useammat menot olisi nähtävä nimenomaan investointeina, vaikka toki muodollisen tilinpidon näkökulmasta on hyviä kirjanpidollisia syytä erottaa menot ja investoinnit nykyisellä tavalla.

Vallalla oleva kameralistinen ajatustapa vaikeuttaa kuitenkin investointi-ajattelun laajentamista. Tämä pätee investointeihin kahdessa mielessä. Muodolliset julkiset investoinnit näkyvät investointiasteessa: halpaa rahaa kannattaisi laittaa liikkeelle, erityisesti kestäviin investointeihin. Kysymys yhteiskunnallisista investoinneista on taas laajempi. Päiväkodit ja yliopistojen tutkimus ovat tällä hetkellä molemmat puolustusasemissa ja peruskysymys on molemmissa sama: ne ovat merkittäviä panostuksia tulevaisuuteen. Hallituksen Finnfund-esitystä mukaillen näissäkään ei ole kyse menoista, vaan yhteiskunnallisista investoinneista.

Samaan aikaan poliittisen kulttuurin kentällä on ollut kiinnostavaa seurata keskustelua Valtiovarainministeriön yhteiskunnallisesta asemasta, minkä ministeriön huomattava aktiivisuus hallintarekisterilakihankkeessa nosti esiin. Tämä aktiivisuus ei ole huomionarvoista ainoastaan lain itsensä merkityksen vuoksi. Ydinongelma on ministeriön omaksuma voimakas poliittinen toimijuus ja vahva yhteiskunnallinen agenda, joka läpiviemiseen ministeriö vaikuttaa suhtautuvan hämmentävän strategisesti. Yhteiskuntatieteilijöiden piirissä VM:n poikkeuksellista valtakeskittymää on kritisoitu jo kauan. Kuitenkin nyt, kenties poliittisen johdon taitamattomuuden vuoksi, tämä valtakeskittymä nousi yllättäen julkisuuden valokeilaan. On toivottavaa, että tapaus avaa laajemmin mahdollisuuksia keskustella virkamiesvallasta talouspolitiikassa.

* * *

Poliittisen talouden asema on Suomessa vahvistumassa. Alan tutkimus on nostanut esiin uusia ideoita aikana, jolloin esimerkiksi eurokriisin hoidon tulokset ovat vieneet uskottavuutta taloudelliselta ennustamiselta. Talouskeskustelu on laajemminkin monipuolistunut. Myös tietokirjoista ja blogeista voi ammentaa paljon.

Toisaalta on ollut huolestuttavaa seurata eräiden uusklassisen taloustieteen edustajien reaktioita tähän talouskeskustelun monipuolistumiseen. Taloustieteen piirissä on esiintynyt haluttomuutta paneutua heterodoksisten suuntausten esiin nostamiin kysymyksiin. Heterodoksisten suuntausten argumentteja on vähätelty julkisuudessa ilman minkäänlaisia perusteluja. Uusklassisen taloustieteen valta-asema ei kuitenkaan perustu metodologisten debattien systemaattiseen voittamiseen tai muiden

suuntausten tuhoutumiseen omiin anomalioihinsa: monessa tapauksessa asia on juuri päinvastoin.

Tässä yhteydessä nousee esiin myös niin sanottu demarkaatio-ongelma. Uusklassisen taloustieteen yksinoikeutta taloustutkimukseen puolustava kanta lähtee tyypillisesti siitä, että tieteen ja epätieteen demarkaation kriteerinä voidaan pitää sitoutumista positivistiseen tieteenfilosofiaan, määrälliseen analyysiin ja laajemmin uusklassiselle taloustieteelle ominaiseen sosiaaliseen ontologiaan. Onneksi tämä ei ole akatemiassa laajasti yleistynyt käsitys, koska merkittävä osa sivistyksestämme ja yhteiskunnallisesta ymmärryksestämme olisi jäänyt syntymättä ja vaalimatta jos tällaista demarkaatiokriteeriä kannatettaisiin yleisesti.

Yhteiskunta on äärimmäisen monimutkainen järjestelmä, jonka tutkimiseen tarvitaan erilaisia välineitä. Tiede myös oppii erehdysten kautta ja tarvitsee siksi monia tuntosarvia, kokeileviakin. Niinpä metodologinen pluralismi on välttämätöntä. Pluralismin tulee laajentua myös ontologian alueelle: on säilytettävä mahdollisuus kuvitella erilaisia sosiaalisen todellisuuden rakenteita. Uusklassisen taloustieteen kiukku heterodoksia suuntauksia kohtaan merkitsee sellaisen yksisilmäisyyden vaatimista, joka on haitaksi tieteellisen ymmärryksen kasvulle.

On kuitenkin syytä korostaa, että metodologinen pluralismi ei ole sama asia kuin metodologinen anarkismi. Rajanvetoa on pohdittu poliittisen talouden tutkimuksen piirissä ja pohditaan varmasti jatkossakin. Keskustelu metodologiasta ja demarkaatiosta pysyy varmasti elävänä.

* * *

Poliittinen talous -lehden tämän kertainen numero on aiempaa selvemmin teemanumero. Lehden täyttää pääosin Kestävä talous -teema. Artikkelit pohjaavat Poliittisen talouden tutkimuksen seuran vuoden 2015 toukuussa Rovaniemellä järjestetyn seminaarin esitelmiin. Teeman artikkelit esitellään tarkemmin tämän kokonaisuuden toimittaneen Ville-Pekka Sorsan tekstissä.

Teemakokonaisuuden artikkelien lisäksi julkaistaan Olli Poroputaan tutkimusartikkeli, jossa analysoidaan Suomen talouskasvun käynnistymisen taustalla vaikuttaneita tekijöitä. Lisäksi lehdessä on kaksi kirja-arviota. Tuomo Alhojärvi kirjoittaa sosiaalisesta taloudesta ja solidaarisuustaloudesta

Peter Uttingin toimittaman kirjan pohjalta. Tero Toivanen puolestaan tarkastelee Jason W. Mooren maailmanekologian teoriaa. Kyse on tutkimussuuntauksesta, jossa historiantutkimus ja marxilainen poliittinen taloustiede yhdistyvät ympäristöongelmien selittämisessä.

Molemmat kirjat edustavat nousevien kriittisten tutkimussuuntausten uutta kirjallisuutta. Tällaisen kirjallisuuden saaminen kotimaisten lukijoiden tietoisuuteen perusteellisten arvioiden avulla on jatkossakin Poliittinen talous -lehden tärkeä tehtävä.